

Temat:

Z socrealizmu do konsumpcjonizmu - barwy PRL lokalnie

Obszar nauczania: Historia – szkoła ponadgimnazjalna

Czas trwania zajęć: 1 lub 2 jednostki lekcyjne

Pytania kluczowe:

1. Jakie wyglądało życie w PRL?
2. Jakie zmiany zaszły w twojej okolicy od czasów PRL?
3. Jakie zmiany zaszły w społeczeństwie: obyczajach, kulturze, wartościach i normach społecznych?
4. Jakich wartości możemy pozazdrościć bohaterom i zwykłym ludziom PRL'u?

Charakterystyka:

Temat pomyślany jako połączenie odwróconej lekcji z projektem edukacyjnym z zastosowaniem nowoczesnej technologii. Jest zgodny z założeniami nowej podstawy programowej z historii ze szczególnym uwzględnieniem:

- dostrzegania zmienności i dynamiki wydarzeń w dziejach, a także ciągłości procesów historycznych;
- dostrzegania zależności między różnymi dziedzinami życia społecznego;
- tworzenia narracji historycznej w ujęciu przekrojowym lub problemowym;
- pozyskiwania informacji z różnych źródeł.

Scenariusz organizują działania:

1. Wstępne:

a) wykonanie cyfrowego plakatu z użyciem aplikacji [Glogster](#) lub [Padlet](#).

Temat plakatu: Czerwony autobus – życie w czasach PRL.

Dobrym źródłem materiałów jest strona ze [zdjęciami i plakatami PRL](#). Na plakacie mogą znaleźć się również zdjęcia przedmiotów znajdujących się w rodzinach uczniów, kluczem doboru musi być ich historia związana z PRL.

*b) wywiad z osobą, która żyła w czasach PRL (opcjonalnie)

Barwy PRL – wywiad musi oscylować wokół plusów i minusów życia w tamtych czasach; można również przedstawić ciekawą historię przedmiotu ze zdjęcia umieszczonego na plakacie

- wywiad nagrywamy za pomocą telefonu, można również dodać go bezpośrednio do plakatu przez umieszczenie w sieci pliku audio.
2. Praca na lekcji:
    - analiza zdobytego materiału, praca w grupach, analiza materiału filmowego.

Cele lekcji:

- nabywanie umiejętności uczenia siebie i innych,
- poznanie realiów życia w PRL,
- poznanie historii regionu,
- zrozumienie znaczenia socrealizmu dla budowy totalitarnego państwa w Polsce,
- zrozumienie sposobów indoktrynacji społeczeństwa,
- dostrzeganie wartości ważne dla człowieka i świata,
- doskonalenie umiejętności krytyki źródła.

Cele zapisane w języku ucznia:

- będziesz wiedział, jak wyglądało życie codzienne za czasów PRL,
- poznasz cechy i przesłanie socrealizmu,
- będziesz potrafił wskazać elementy kultury w służbie państwa totalitarnego,
- poznasz życie bliskich osób oraz regionu w czasach PRL,
- zrozumiesz podstawy pozytywnej oceny osób starszych dla tamtych czasów.

Metody:

- ★ praca w grupach,
- ★ praca z tablicą interaktywną,
- ★ praca z aplikacjami WEB 2.0,
- ★ praca z materiałem filmowym,
- ★ dyskusja,
- ★ rozmowa kierowana.

Materiały i środki dydaktyczne:

- komputer, rzutnik lub tablica interaktywna,
- dostęp do internetu.

Przebieg lekcji

I. Nauczyciel **przedstawia sytuację** państwa i regionu po zakończeniu II wojny światowej, określa ramy czasowe wydarzeń.

II. Uczniowie **przedstawiają swoje plakaty** na tablicy interaktywnej (lub poprzez komputer i rzutnik) oraz charakteryzują obraz rzeczywistości, jaki wyłonił się ze zdobytych materiałów oraz (jeśli robili) przedstawiają wywiady z świadkami wydarzeń doby PRL'u – w trakcie prezentacji nauczyciel wypisuje na tablicy powtarzające się skojarzenia, hasła.

III. Nauczyciel zapoznaje uczniów z **terminem socrealizm** jako kierunkiem w sztuce, ale i elemencie pewnej obyczajowości, wzorców osobowych w służbie partii komunistycznej, a także jako narzędziem propagandowym budującym fałszywy obraz rzeczywistości.

IV. Nauczyciel dzieli uczniów na grupy i na podstawie plakatów propagandowych zamieszczonych w pracach uczniów (zwykle wykorzystane materiały będą się powielają, jednak nauczyciel powinien również posiadać do nich dostęp i wyświetlać je na tablicy interaktywnej lub projektorze) **dokonują oni analizy źródeł:**

- Określają rodzaj źródła.
- Czego dotyczą i do jakich wydarzeń nawiązują plakaty propagandowe? (m.in. gospodarka i planowość, polityka zagraniczna, bezpieczeństwo, zdrowie).
- Jaki charakter mają plakaty? (antysemicki, wyzyskiwania „człowieka pracy”, zastraszenia obcą inwazją i zmyśloną działalnością grup wywrotowych – „Oni”).
- Jak przedstawiają stosunki z USA, a jak z ZSRR?
- Jakie problemy życia codziennego artykułują źródła? (alkoholizm, nieefektywności pracy-bumelant).
- Jakich środków perswazji używał socrealizm? (m.in. kult przyjaźni z ZSRR i partii, przodowników zamiast religii, porównywanie polskich sił politycznych na zachodzie do faszystów (zastraszenie), kult pracy („kobiety na traktory”), olbrzymie hasła propagandowe na budynkach, cenzura).

V. Można na podsumowanie odtworzyć **6 minutowy film z portalu [Ninateka](#): Socrealizm - Przewodnik po sztuce**. To cykl krótkich audycji edukacyjnych, w których artysta Zbigniew Libera przedstawia historię sztuki XX wieku. Opowieść Libery ilustrowana jest dziełami ze zbiorów Muzeum Sztuki w Łodzi.

VI. Nauczyciel zauważa, że mimo określonych ram czasowych, socrealizm dookreślił cały okres komunizmu w Polsce. Znakomitym źródłem przedstawiającym rzeczywistość lat 70-tych jest film *Rejs* w reżyserii Marka Piwowarskiego czy komedie Stanisława Barei. Nauczyciel odtwarza **krótkie fragmenty filmów:**

1. [Rejs -Krytyka](#)
2. [Rejs-patataj patataj](#)
3. [Bareja - Droga do pracy](#)

Nauczyciel zadaje **pytania do filmów:**

1. Jakie cechy rzeczywistości PRL są piętnowane?
2. Z jakimi problemami musieli zmagać się ludzie?
3. Jednocześnie pyta - Czy przekaz jest czytelny, zrozumiały dla nich? Podkreśla różnicę w przekazie i świadomości tamtych ludzi.

VII. Nauczyciel **odtwarza piosenkę [Psalm stojących w kolejce](#)** – Krystyny Prońko.

Uczniowie odpowiadają na pytanie: dlaczego ta piosenka uzyskała miano jednego z hymnów wolnościowych w dobie stanu wojennego i masowych strajków antykomunistycznych?

VIII. Nauczyciel zwraca uwagę na aktualną **sytuację społeczeństwa konsumpcyjnego** i różnicę w sposobie przedstawiania treści. Kultura masowa w przeciwieństwie do powyższych przekazów filmowych nie zmusza nas do refleksji, dając prosty, często tendencyjny obraz rzeczywistości, jednocześnie wyłączając w nas twórcze myślenie. A przecież środki perswazji

są nadal obecne nie tylko w reklamie - można przywołać aktualne globalne zjawisko np. sytuacja konfliktu na Krymie i rolę mediów rosyjskich w indoktrynacji społeczeństwa.

IX. Nauczyciel zadaje pytanie: Co może ocalić człowieka przed degradacją intelektualną i narzucaniem „świata zastępczego” przez władzę - a media to przecież IV władza? Nauczyciel prowadzi dyskusję w kierunku ustaleń, iż ratunkiem tak jak w PRL, jest potrzeba tworzenia, choćby przez piętnowanie i ośmieszanie, jak u Barei. Ważna jest też potrzeba pielęgnowania świadomości wspólnoty, bo mimo totalitaryzmu ludzie PRL byli zawsze razem, co zaskutkowało powstaniem społecznego ruchu NSZZ Solidarność.

Zadanie projektowe:

Tworzymy grupy projektowe w liczbie min. 3 osób. Zadaniem uczniów jest nakręcić film do 15 minut. Tematem filmu będą lokalne **zabytki z czasów PRL**, ich **zmiana, przemiana czy niszczenie, nowe instalacje, zastosowania**. Uczniowie w trakcie działań skupiają się na odnalezieniu:

- napisów na budowach przemysłowych z czasów PRL – jeszcze gdzieś występują...
- zabytków, relikwii PRL w regionie - nakręcą je, **opowiedzą ich wcześniejsze i aktualne przeznaczenie, bądź niestety ich zniszczenie**, opowiedzą ich historię w latach świetności i upadku, opowiedzą o sytuacjach i ludziach związanych z tymi miejscami;
- aby ukazać realia i kulturę tamtych czasów, uczniowie mogą **wykorzystać narrację swoich dziadków, sąsiadów, świadków tamtych czasów**;
- w poszukiwaniu źródeł proponuje **przejrzeć rodzinne albumy**, może odnajdziemy tam miejsca, ludzi, barwy życia z czasu PRL- czasu zbrodniczego totalitaryzmu, ale i solidaryzmu społecznego;
- miejsc ważnych dla przemian politycznych i społecznych w regionie

Nauczyciel może wspomóc młodzież zdjęciami bądź mapą z zaznaczonymi miejscami.

Narzędzia:

- telefon komórkowy z kamerą i dużą pamięcią, kamera np. miniDV;
- program do obróbki video: Windows Movie Maker, edytor wideo You Tube;
- program do tworzenia prezentacji Prezi, Powtoon;
- aparat w telefonie, bądź kompaktowy;
- dyktafon w telefonie.

Na zakończenie projektu można stworzyć grę miejską w oparciu o dane i materiały zebrane przez uczniów.

***

Autorem scenariusza jest Marcin Paks - nauczyciel historii, wos i wdzwr w ZSO nr 5, Gimnazjum nr 8 w Sosnowcu. Członek grupy Superbelfrzy RP, Szkolny Organizator Rozwoju Edukacji w Katowicach, edukator z zakresu wykorzystania ICT w edukacji, twórca metody edukacyjnej symulacji w sieci - Drama Online.